

Аліменко О. С.
Київський національний лінгвістичний університет

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПИСЬМА ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ І КОРЕЙСЬКІЙ ОРФОГРАФІЇ

Статтю присвячено проблемі висвітлення загальних принципів письма і їх функціонування на різних рівнях організації письма, детально проаналізовано прояви впливу таких принципів на особливості української і корейської орфографічної традиції.

***Ключові слова:** принципи письма, рівні організації письма, українська орфографія, корейська орфографія.*

Питання визначення загальних принципів письма є ключовим в процесі створення і подальшого використання будь-якого виду писемності, оскільки принципи, покладені в основі писемної системи, напряду впливають на формування різних рівнів її організації та визначають основи функціонування графічних елементів. Даним питанням займалися такі вітчизняні науковці, як О. В. Малихіна, С. О. Караман, Л. В. Сидельникова, С. В. Шевчук, Л. В. Щерба, російські вчені Л. Р. Концевич, А. А. Холодович, Ю. В. Швецов, корейські лінгвісти Чу Сигьон, Чхе Хьонбе, Хон Гімун, Кім Юнгьон, Кім Мінсу, Пак Чіхон, Кан Шінхан та інші. Однак особливості наочного вираження визначених принципів на орфографічному рівні письма та їх вплив на формування письмової традиції української і корейської мов є недостатньо вивченими.

Отже, метою дослідження є висвітлення основних принципів письма та їх вплив на графічне відображення слів в українській і корейській орфографії.

Завдання:

- проаналізувати загальні принципи передачі письмового повідомлення;
- розкрити основні принципи, притаманні фонографічному письму;
- дослідити шляхи відображення даних принципів в українській і корейській орфографії;
- порівняти одержані результати для визначення характерних особливостей письмової традиції зазначених мов.

Для передачі повідомлень за допомогою графічних знаків необхідно встановити зв'язок між графічною формою і значенням, що призводить до необхідності кодування форм та їх закріплення з метою подальшого розпізнавання та дешифрування адресатами [3, с. 109]. Такий принцип є базовим для будь-якої письмової системи світу, однак підходи до його вираження в графіці відрізняються.

Основними принципами зв'язку письма і мови є семіографічний і фонографічний, хоча деякі дослідники виділяють і третій принцип – візуально-семіографічний [3, с. 109–115].

Відображення візуально-семіографічного принципу можна спостерігати у піктографічному письмі, де малюнок безпосередньо співвідноситься зі своїм буквальним значенням. В такому графічному повідомленні інформація є простою і максимально доступною для розуміння адресатом, однак зв'язок між графічною формою та її усним відображенням відсутній.

Семіографічний принцип покликаний вирішити проблеми ускладнення або абстрактизації змісту повідомлення. Він відтворюється у ідеографічному письмі, де проходить процес встановлення зв'язку між графічною формою та лексемою, що їй відповідає. Однак даний принцип вимагає великої кількості графічних ресурсів і не має відношення до усної форми.

Фонографічний принцип є найбільш економнішим в плані використання графічних засобів і встановлює чіткі зв'язки між елементами усного і письмового мовлення, що знаходить своє відображення у алфавітному письмі. Він проявляється на різних рівнях організації письма: в графіці, графеміці і орфографії [3, с. 116].

В нашому дослідженні ми звернемо увагу на прояви даного принципу на його орфографічному рівні.

Якщо розглядати фонографічне письмо в даному контексті, то основними принципами для фіксації письмової форми є фонетичний, морфологічний, етимологічний, традиційно-історичний і диференційний [3, с. 128–132], [2, с. 65].

Фонетичний принцип базується на тому, що слова пишуться відповідно до їх вимови [2, с. 65]. Він широко використовується як в українському, так і в корейському письмі. Наприклад, українські слова: *книга* [книга], *дерево* [дерево], *вода* [вода], *слон* [слон], *кочерга* [кочерга], *метелик* [метелик]; корейські слова: *국* [кук], *물* [муль], *밖* [пам], *바람* [парам], *마누라* [манура], *하늘* [ханиль] тощо. Всі звуки співвідносяться з поданими графемами та записуються у відповідному вимові порядку. Даний принцип є домінуючим в українській мові [1, с. 130]. В корейській мові, незважаючи на досить широке використання, він поступається місцем морфологічному.

Морфологічний принцип полягає в тому, що написання слова розходиться з його звучанням, оскільки значуща частина, спільна для споріднених слів, завжди залишається незмінною [3, с. 130]. Вона пишеться однаково, незалежно від особливостей вимови. Таке написання слів дозволяє зберегти смисловий зв'язок між спорідненими словами. Цей принцип торкається не тільки кореневих морфем, але і афіксальних, і є підґрунтям для формування граматичного рівня мови. Завдяки застосуванню даного принципу форма написання слова набуває графічної іконізації, що дозволяє візуально розрізняти омоніми на письмі. Даний принцип є домінуючим в корейській мові [4, с. 253]. Наприклад, слово *국립* (кор. “національний”) читається [кун-ніб], а пишеться [кук-ріб] для збереження кореня *국* [кук], що означає “країна”. Даний корінь залишається незмінним у всіх похідних від нього словах: *국가* (кор. “держава”, чит. [кук-ка]), *외국어* (кор. “іноземна мова”, чит. [ве-кук-о]), *국제* (кор. “міжнародний”, чит. [кук-дже]) тощо. Така тенденція зберігається у більшості слів.

Наприклад, корінь 신 [шін], що означає “новий”, у словах 신랑 (кор. “наречений”, дослівно “новий чоловік”; пиш. [шін-ранг], чит. [шил-ланг]) і 신부 (кор. “наречена”, дослівно “нова невістка”; чит. [шін-бу]); корінь 학 [хаг] (кор. “наука”) в словах 학년 (кор. “навчальний рік”; пиш. [хаг-н'он], чит. [хан-н'он]) і 학교 (кор. “школа”, чит. [хаг-г'о]) тощо.

В українській мові даний принцип яскраво прослідковується в словах типу *братство* [брацтво], *просьба* [проз'ба], де сталим залишається корінь; *безжурно* [безжжурно], де зберігається префікс без-; *смишся* [смишс'а], *смієшся* [смієщ'а], де працює правило особових закінчень II дієвідміни тощо [2, с. 65].

Етимологічний принцип відтворює іншомовне написання слів, незалежно від їх вимови у мові, що їх запозичила [3, с. 130]. Незважаючи на те, що даний принцип присутній у більшості мов індоєвропейської сім'ї, для української мови він не є характерним. Запозичення переходять в мову шляхом транслітерації, тому вимова повністю збігається з написанням. Корейська мова також не використовує даний принцип, оскільки іншомовні слова транскрибуються, а їх графічне відображення повністю відповідає вимові мови-джерела.

Традиційно-історичний принцип полягає в тому, що написання слова пояснюється не вимовою або аналізом морфем, а розвитком лексичних одиниць в контексті історичного розвитку мови [3, с. 131]. В українській мові результатом впливу даного принципу стали слова такі, як *бароко*, *журі*, *кишеня*, *левада*, *лимон*, *митець*, *натхнення*, *тонна*, *факт*, *фея*, *фізика*, *формула*, *хвилина*, *хвіртка*, *хвороба*, *щока*, *яблуко* тощо [2, с. 66]. В корейській мові даний принцип відображено у написанні таких слів, як 어머니 [омоні], 아주머니 [аджумоні], 오늘 [ониль], 사람 [сарам], 며느리 [м'онірі], 기다리다 [гідаріда], 있다 [итта], 안타 [анта], 만타 [манта], 꽃 [ккот], 나날 [наналь], 옳다 [обта] тощо [5].

Диференційний принцип застосовується для розрізнення на письмі омонімів [2, с. 66]. Відповідно до цього написання слів напряму залежить від їхнього значення. В українській мові існує декілька прийомів даного методу:

1) написання великої чи малої літери: *любов* (почуття) – *Любов* (ім'я), *орел* (птах) – *Орел* (місто) тощо;

2) написання слів разом або окремо: *про те* (прийменник + займенник) – *проте* (сполучник), *на пам'ять* (прийменник + іменник) – *напам'ять* (прислівник), *з гори* (з пагорба) – *згори* (зверху), тощо;

В корейській мові в якості смислорозрізняючого компонента виступають “дублюючі” графеми [4]:

1) нижня ㄹ [o] і верхня ㄴ [o], відкрита ㅍ [e] і закрита ㅂ [e], відкрита ㅍ [йе] і закрита ㅂ [йе]: 놓다 [нотта] (покласти на поверхню) – 눅다 [нотта] (покласти

всередину), *메다* [меда] (носити на плечах) – *매다* [меда] (зав'язувати), *예기* [йєгі] (дух) – *오히기* [йєгі] (дитина) тощо;

2) групи одинарних, подвійних і придихових приголосних ㄱ [г/к] – ㅋ [к:] – ㆁ [кх], ㄷ [д/т] – ㄸ [т:] – ㅌ [тх], ㅂ [б/п] – ㅃ [б:/п:] – ㅍ [пх], ㅈ [дж] – ㅉ [дж:] – ㅊ [джх/чх], ㅅ [с/ш] – ㅆ [с:/ш:]: ㅋ [кок] (мелодія) – ㆁ [к:ок] (обов'язково) – ㅋ [кхок] (кран), ㄷ [тонг] (схід) – ㅌ [т:онг] (екскременти) – ㅌ [тхонг] (повністю), ㅈ [пуль] (вогонь) – ㅉ [п:уль] (роги) – ㅊ [пхуль] (трава), ㅊ [джім] (багаж) – ㅊ [дж:ім] (страва, приготована на пару) – ㅊ [джхім] (колючка), ㅊ [сада] (купувати) – ㅊ [с:ада] (дешевий) тощо;

3) простий ㄴ [н] і носовий ㅇ [нг]: ㄴ [тон] (гроші) – ㄴ [тонг] (схід), ㅈ [джан] (чашка) – ㅈ [джанг] (лист паперу) тощо;

4) літери ㄷ [д/т], ㄸ [т:], ㅌ [тх], ㅅ [с/ш], ㅆ [с:/ш:], ㅈ [дж], ㅉ [дж:], ㅊ [джх/чх], ㅇ [х], які в патчімі (у позиції кінцевого приголосного складу) перед наступним приголосним, або в кінці слова позначають звук [т]: ㅊ [гот] (скоро) – ㅊ [гот] (місце), ㅊ [ітта] (забувати) – ㅊ [ітта] (існувати), ㅊ [катта] (володіти) – ㅊ [катта] (схожий) тощо;

5) диграфи ㄴㅇ [нх], ㄷㅇ [рх/л'х], ㄱㅇ [кх], ㄴㅇ [ндж], ㄷㅇ [л'г], ㄷㅇ [л'м], ㄷㅇ [л'б], ㄷㅇ [л'с], ㄷㅇ [л'тх], ㄷㅇ [л'пх], ㅃ [бс], що знаходяться в патчімі: ㅊ [анайо] (обіймає) – ㅊ [анайо] (граматична форма заперечення), ㅊ [арайо] (знає) – ㅊ [арайо] (страждає на хворобу), ㅊ [пул'да] (дути) – ㅊ [пул'да] (червоний), ㅊ [обта] (нести на плечах) – ㅊ [обта] (не мати чогось), ㅊ [ірос:ойо] (підняв) – ㅊ [ірос:ойо] (загубив) тощо.

Омоніми, що розмежовуються за допомогою четвертого і п'ятого прийому, є частковими, оскільки при відмінюванні слова вимова буде змінюватися згідно з правилами читання.

З огляду на все вищезазначене, можна зробити висновки, що серед п'яти основних принципів фонографічного письма, що визначаються сучасною лінгвістикою, фонетичний принцип є домінуючим в українській мові, а морфологічний принцип переважає в корейській мові, однак орфографічний рівень організації письма

в обох мовах являє собою результат комплексного поєднання усіх вищезазначених принципів, за виключенням етимологічного, який в даних мовах не використовується.

Перспективою подальших досліджень є вивчення впливу даних принципів на графічний і графемічний рівні організації письма.

Л і т е р а т у р а :

1. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.] ; за ред. С. О. Карамана. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
2. Новий довідник : Українська мова. Українська література : довідковий посібник для школярів та абітурієнтів / [під ред. Н. Крупчан, Т. Корольової та ін.]. – [5 видання]. – К. : ТОВ “КАЗКА”, 2008. – 864 с.
3. Сидельникова Л. В. Фонографія та ідеографія французького письма IX – початку XXI століття : монографія / Лариса Вікторівна Сидельникова. – Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2012. – 512 с.
4. The Korean alphabet : its history and structure / [edited by Young-Key Rim-Renaud]. – San Francisco : University of Hawaii Press, 1997. – 325 с.
5. 이승희. 조선시대 한글편지를 활용한 국어사 교육 / 이승희 // 정신문화연구. – 2011. – 제 34권, 제 2 호. – I. Синг Хиі. Вивчення історії корейської мови на матеріалі листів, написаних хангилом, в період правління династії Чосон / I. Синг Хиі // Дослідження духовної культури. – 2011. – Т. 34, № 2. – С. 219–246.

Алименко О. С. Общие принципы письма и их отображение в украинской и корейской орфографии.

Статья посвящена проблеме освещения общих принципов письма, их функционированию на разных уровнях организации письма, детально проанализировано проявления их влияния на особенности украинской и корейской орфографической традиции.

Ключевые слова: принципы письма, уровни организации письма, украинская орфография, корейская орфография.

Alimenko O. S. General principles of writing and their display in Ukrainian and Korean orthography.

The article is devoted to determination of the general principles of writing, their functioning at the different levels of writing system organization, and a detailed analysis of their impact on the Ukrainian and Korean orthographic tradition.

Keywords: principles of writing, levels of writing system organization, Ukrainian orthography, Korean orthography.

**Алмаммедова С.
Институт мовознавства
Національної академії наук Азербайджану
(м. Баку)**

ТЕРМИНЫ, ЗАИМСТВОВАННЫЕ В ПРОЦЕССЕ МЕЖЪЯЗЫКОВЫХ КОНТАКТОВ, И ИХ УСВОЕНИЕ

В статье рассматривается проблема взаимодействия разных народов и наций, контакты между которыми в условиях неуклонно растущего мощного информационного потока, развития научно-технического прогресса неизбежно приводят к взаимообмену языковыми единицами, среди которых особое место отводится заимствованным терминам, представленным в словарном составе большинства языков мира и обогащающим их.